

ilahiyat akademi

Sayı: 17, 2023, ss. 189-194

Issue: 17, 2023, pp. 189-194

es-Sünne kable't-tedvîn, Muhammed Acâc el-Hatîb (Beirut: Dâru'l-fikr, 2009), 352 sayfa.

al-Sunnah Qabla al-Tadween, Muhammad 'Adjâdj al-Khatîb (Beirut: Dâr al-Fikr, 2009), 352 pages.

Değerlendiren/Reviewer

İbrahim Halil Demir

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis Anabilim Dalı
Graduate Student, Selçuk University Institute of Social Sciences, Hadith Department
Konya/Türkiye

demiribrahimhalil18@gmail.com | ORCID: [0000-0002-0987-085X](https://orcid.org/0000-0002-0987-085X) | ROR ID: [045hgzm75](https://ror.org/045hgzm75)

Makale Bilgisi Article Information

Makale Türü Article Type

Kitap Değerlendirmesi Book Review

Geliş Tarihi Date Received

13 Ocak 2023 13 January 2023

Kabul Tarihi Date Accepted

5 Haziran 2023 5 June 2023

Yayın Tarihi Date Published

23 Haziran 2023 23 June 2023

İntihal Plagiarism

Bu makale, Turnitin yazılımı ile taranmıştır. This article has been scanned with Turnitin software. No plagiarism detected.

İntihal tespit edilmemiştir.

Etik Beyan Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (İbrahim Halil Demir). It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (İbrahim Halil Demir).

CC BY-NC 4.0 lisansı ile lisanslanmıştır. Licensed under CC BY-NC 4.0 license.

Demir, İbrahim Halil. "es-Sünne kable't-tedvîn, Muhammed Acâc el-Hatîb (Beirut: Dâru'l-fikr, 2009), 352 sayfa". *İlahiyat Akademi* 17 (Haziran 2023), 189-194.

DOI: [10.52886/ilak.1233909](https://doi.org/10.52886/ilak.1233909)

Atıf/ Cite as

Demir, İbrahim Halil. "al-Sunnah Qabla al-Tadween, Muhammad 'Adjâdj al-Khatîb (Beirut: Dâr al-Fikr, 2009), 352 pages". *Theological Academia* 17 (June 2023), 189-194.

DOI: [10.52886/ilak.1233909](https://doi.org/10.52886/ilak.1233909)

Özet

Bu kitap tanıtımı; giriş, beş bölüm ve sonuçtan oluşan bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanıp basılan Dr. Acâc el-Hatîb'in *es-Sünne kable't-tedvîn* isimli eserini ele almaktadır. Sünnetin resmî olarak yazıya geçirilmeden önce nasıl muhafaza edildiğini ve aktarıldığını ihtiva eden kitap, sünnetin devlet eliyle yazıya geçirilmeden önce de ferdi olarak yazıldığını savunmakta ve aksi görüşleri çürütmeye çalışmaktadır. Sünnetin tedvinin Ömer b. Abdulazîz'den daha önce babası Abdulazîz b. Mervân tarafından Mısır valisi olduğu dönemde başlatıldığına dair veriye ulaştığını ifade eden yazar, bu konu etrafında kapsamlı çalışmalar yapılmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Tedvin, es-Sünne, Acâc el-Hatîb, Abdulazîz b. Mervân, Ömer b. Abdulazîz.

Abstract

This book review covers the Dr. 'Adjâdj al-Khatîb's *al-Sunnah Qabla al-Tadween*, prepared as a master thesis consisting of an introduction, five chapters and a conclusion. The book, which covers how the sunnah was preserved and transmitted before it is officially codified, tries to prove that the sunnah was written by individuals before it was codified by the state, and to refute the contrary views. The author, who states that he has obtained data that the compilation of the sunnah was started before 'Umar ibn 'Abd al-'Azîz by his father 'Abd al-'Azîz ibn Marwân, when he was the governor of Egypt, stresses that it is important to carry out in-depth studies around this issue.

Keywords: Hadith, Codification, as-Sunnah, 'Adjâdj al-Khatîb, 'Abd al-'Azîz ibn Marwân, 'Umar ibn 'Abd al-'Aziz.

Sünnetin tedvin veya tasnif devrinden önce yazılıp yazılmadığı konusu etrafında çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Hadislerin Peygamber döneminde kısmen de olsa yazıldığı görüşü, İslam âlimlerinin genelinin görüşüdür.¹ Müsteşrikler ve bazı Müslüman araştırmacılar, sünnetin resmî tedvine kadar, hatta tasnif dönemine kadar yazıya geçirilmediği, diğer bazıları ise sünnetin yazıya geçirilmiş olsa bile tamamen Arap toplumunun örfünü ifade ettiği görüşündedir. Konuyla alakalı gerek İslâm dünyasında gerekse Batı'da çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Acâc el-Hatîb de bu konuda eser yazmış yazarlardan biridir. Yüksek lisans tezi olarak bu konuyu ele alan yazar, sünnetin resmî tedvinden önceki durumunu *es-Sünne kable't-tedvîn* isimli eserinde anlatmaya çalışmıştır. Bu kitabı özel kılan hususlardan biri ise meşhur resmî tedvini, yirmi beş yıl kadar daha önceye götürmesidir.

Yazar kitabın mukaddimesinde, sünnet etrafında birtakım şüpheler oluşturulmak istendiğinden bahsetmiştir. Ona göre bunun için farklı yollar

¹ Ebu'l-Hasenat Muhammed Abdulhay Leknevi, *Temel Hadis Meseleleri (el-Ecvibe)*, çev. Harun Reşit Demirel (Konya: Hüner Yayınevi, 2014), 33.

izlenmiştir. Bazıları hadislerin Hz. Peygamber'den (s.a.v.) sonra ihmal edildiğini, ancak iki asır sonra gelen hadis kitabı yazarları tarafından toplanarak kaydedildiğini iddia ederken, bazıları ise hadislerin fakihler tarafından kendi mezheplerini desteklemek için uydurulduğunu iddia etmişlerdir. İddia sahipleri sünnetin dini anlamada bir kaynak olmadığını, Kur'ân'ın sünnet olmadan da anlaşılabilirliğini öne sürmüşlerdir. Ancak yazara göre bu tür görüşler din düşmanlarının yersiz iddialarıdır ve biz Müslümanların Kur'ân ve sünnet başta olmak üzere asıl kaynaklarına dönmeleri gerekmektedir.

Yazar, sadece sünnetin tedvinine kadar olan serüvenine yer vermekle kalmamış, aynı zamanda bu süreç içinde oluşturulan veya oluşturulabilecek soru ve şüphelere de cevaplar vermeye gayret etmiştir. Kitap bir giriş, beş bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünü iki başlıkta inceleyen yazar, birinci başlıkta sünnetin lügavî ve şer'î manasını açıklamıştır. Daha sonra hadis, haber ve eser kelimelerinin genel ve özel kullanımlarının neler olduğuna değinmiştir.

İkinci başlıkta da sünnetin Kur'ân karşısındaki konumuna değinen yazar, Kur'ân'ın ibadet ve ahkâmın genel ilkelerini ele aldığını dolayısıyla tafsilata girmediğini savunmuştur. Sünnet, genel manada Kur'ân'a muvafık olmakla beraber Kur'ân'ın; mübhemini tefsir, mücmelini tafsil, mutlakını takyid, âmmünü tahsis edip hedef ve gayelerini açıklamakta ve Kur'ân'da olmayan bazı hükümleri de barındırmaktadır.

Birinci bölümde yazar, sünnetin Peygamber (s.a.v.) dönemindeki durumundan, Peygamber'imizin (s.a.v.) eğitimciliğinden, davetine uygun bir tutum sergilemesinden, öğretim metot ve tekniklerinden, ilme vermiş olduğu değer konusu içinde de peygamberimizin ilim tahsiline teşviki, âlimlerin fazileti, ilim talebesinin konumu ve ilim talebelerine tavsiyelerinden bahsetmiştir.

İkinci bölümde sahabe ve tabiin asrında sünnetin durumu ele alınmıştır. Bu bölüm iki fasılda incelenmiştir. Birinci fasılda sahabenin Peygamber'imizi (s.a.v.) takip etme hususundaki gayreti örneklerle anlatılmıştır. Daha sonra sahabe ve tabinin hadis rivayetindeki ihtiyat ve çekinceleri, sahabenin büyüklerinden Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'den misaller verilerek anlatılmıştır. Daha sonra hadislerin lafızla mı yoksa mana ile mi rivayetinin yaygın olduğu hususu üzerinde durulmuş, birçok sahabenin lafızlara itina gösterdiği, bazılarının ise ruhsata binaen mana ile rivayet ettiği ve tabiinin de bu doğrultuda hareket ettiği vurgulanmıştır. İkinci fasılda ise sahabe ve tabiin döneminde ilmî canlılığın devam ettiği, sahabe ve tabiinin başta Kur'ân'ın toplanması, çoğaltılması daha sonra hadislerin naklinde gayret gösterdikleri anlatılmaya çalışılmıştır. Sahabe ve tabiinin yapmış olduğu hadis yolculuklarına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde hadis uydurma konusu ele alınmıştır. Bu bölüm de dört fasılda incelenmiştir. Birinci fasılda vazın/uydurmanın başlangıç tarihi üzerinde durulmuş, uydurmanın az da olsa Hz. Osman'ın vefatından sonraki süreçte Müslümanların fırkalara ayrılması ile başladığı ifade edilip devamında sebeplerine

ve değinilmiş bunların yedi tane olduğu, en çok hadis uyduran fırkanın ise Şiiler olduğu vurgulanmıştır. İkinci fasılda sahabe ve tabiinin uydurma hadis karşısındaki çabalarından bahsedilmiştir. Bu konuda isnadın hadis rivayetinde zorunlu şart olarak koşulması, yalancılara takibi ve ravilerin hallerinin beyanı gibi önlemler alındığından söz edilmiştir. Daha sonra metin ve senette uydurmalara alamet olacak vasıflara değinilmiştir. Üçüncü fasılda Goldziher gibi bazı müsteşriklerin sünnet ve hadisin değerlendirilmesinde metin tenkidi yönteminin kullanılmadığı ve hadislerin Arap örfünü temsil ettiği gibi görüşlerine yer verilip görüşleri tenkit edilmiştir. Dördüncü fasılda ise âlimlerin yoğun çabalarının meyvesi niteliğindeki rical ilmi ve mevzu hadisler hakkında öne çıkan doksan iki kitap zikredilmiştir.

Dördüncü bölüm, kitabın asıl mevzusunu oluşturan kısımdır. Bundan önceki konuların tamamı buraya giriş mahiyetindedir. Bu bölüm de üç fasıldan ibarettir. Birinci fasılda cahiliye döneminde ve İslam'ın gelişinden sonra okuryazarlık durumundan bahseden yazar, cahiliye döneminde okuma yazma oranının çok düşük olmadığını ve okuma yazma bilenlerin el-kâmil şeklinde vasıflandığını kaydeder. Daha sonra Hz. Peygamber'den (s.a.v.) hadislerinin yazılması hususunda önce yasaklayıcı, sonra izin verici rivayetler zikreden yazar, yazmanın yasaklanması hususunda *Sahih-i Müslim* de geçen Ebû Saîd el-Hudrî rivayetinin mevkuf olarak değerlendirilmesine karşı çıkar. Ancak yazarın bu görüşüne Ebu Saîd'in hadislerin yazılmasına müsaade eden diğer rivayetleri ile eleştiriler yöneltilebilir. Devamında İslam âlimlerinin müteâriz rivayetler arasındaki yöntemlerini nakleden yazar, malzemenin azlığından dolayı yazmanın nehyedilmesi görüşünü pek isabetli bulmaz. Ebu Şâh ve İbni Abbas rivayetlerini aktardıktan sonra bu iki sahabenin rivayetlerindeki iznin genel olduğunu, yazmayı yasaklayan hadislerin ise hususi halleri ifade ettiğini, dolayısıyla rivayetlerin telif yollarından olan genellik ve özellik çerçevesinde değerlendirildiği takdirde tevfiğinin gayet kolay olduğu sonucuna varır. Daha sonra sahabe ve tabiîin asrında yazılan hadislere örnekler vererek bu dönemde hadislerin yazıldığını ispat etmeye çalışır. Ömer b. Abdulazîz'in sünnete hizmetinden bahseden yazar; onun, sünnetin zayi olmasından korktuğu için hadisleri yazdırmaya karar verdiğini söyleyip toplamaya sebep olan diğer başka bir etkenden daha bahseder, o da siyasi sebeplerden dolayı hadis uydurmanın çoğalmasındır. İkinci fasılda Peygamber (s.a.v.) dönemi ve sonrasında resmî tedvin sürecine kadar kaleme alınan nüshalara değinir ve sahabenin hadisleri yazdığına dair daha birçok misale yer verir.² Dolayısıyla birçok sahabide hadislerin yazılı olarak bulunduğunu kaydeder. Üçüncü fasılda tedvin hakkında Reşid Rıza'dan başlayarak farklı görüşlere yer verir. Daha sonra kendisinin resmî tedvin hakkındaki görüşüne yer veren yazar, tedvinin başlangıcını, meşhur tedvin tarihinden yaklaşık yirmi beş yıl kadar önceye götürür. Yazar, araştırması esnasında zamanın Mısır valisi olan Abdulazîz b. Mervân'ın Bedir Savaşı'na katılmış yetmiş sahabeye mülaki olan Kesîr b. Mürre'ye "Bizim yanımızda Ebû Hureyre'nin hadisleri mevcut. Sen, diğer sahabilerden duymuş olduğun şeyleri bize yaz." rivayetine ulaştığından ve

² Acâc Hatîb, *es-Sümne kable't-tedvîn* (Beyrut: Câmiatu'l-Kâhire, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 228.

Abdulazîz'in resmî kimliğinin bulunmasından dolayı resmî tedvinin Abdulazîz ile başladığından bahseder. Kesîr'in ise ona icabet edip etmediğini şu an için tespit edemediğini kaydeder. Ancak Abdulazîz'in yazmayı başka birine değil de ona teklif etmesi ve Kesîr'in ilmî gayreti göz önüne alındığında Kesîr'in yazmış olduğu düşünülebilir. Kitabın bu kısmı, çalışmayı diğer çalışmalardan ayırıcı niteliktedir. Çünkü meşhur ve yaygın olan görüş, resmî kitabetin Ömer b. Abdulazîz'le başladığı yönündedir. Ancak resmi tedvin gibi sünnet tarihi açısından dönüm noktasını teşkil eden bir olayın sadece ferd olarak adlandırılacak bir habere binaen öne çekilmesi çok isabetli gözükmemektedir. Dahası Kesîr'in bu talebe olumlu cevap verdiğine dair bir bilgi de bulunmamaktadır.

Kitabın son bölümü olan beşinci bölümde ise sahabe ve tabiinden ravilerin biyografilerine yer verilmiştir. Bu bölüm, iki fasıldan oluşmaktadır. Birinci fasılda sahabenin tanımı, tabakaları ve bilinme yollarından bahsedilmiştir. Sonrasında ise sahabeden muksirûn olanların biyografilerine yer verilmiştir. İkinci fasılda ise kimin tabiinden sayılabileceği bahsine ve tabiinden meşhur ravilerin biyografilerine yer verilmiştir.

Yazar, Peygamber (s.a.v) sonrası ve tedvîn öncesi süreçte sünnet ve hadisin serüvenini dikkatli bir şekilde ele almış, bu aşamalarda oluşturulan ve oluşturulacak şüphelere genelde güçlü dayanaklarla cevaplar vermiştir. Ancak sadece ulaştığı veri ile resmi tedvîni meşhur tarihinden önceye çekme çabası ve Ebu Saîd el-Hudrî'nin *Sahih-i Müslim*'de bulunan rivayetinin mevkuf olduğu yorumuna karşı çıkışı fazla isabetli gözükmemektedir.

Kaynakça/References

Hatîb, Acâc. *es-Sünne kable't-tedvîn*. Beyrut: Câmîiatu'l-Kâhire, Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Leknevi, Ebu'l-Hasenat Muhammed Abdulhay. *Temel Hadis Meseleleri (el-Ecoibe)*. çev. Harun Reşit Demirel. Konya: Hüner Yayınevi, 2014.